

УДК: 323.1(94.478)

© Оксана Докаш
(м. Чернівці)

ІНТЕНСИВНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ЯК РЕАКЦІЯ НА ІМПУЛЬСИ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ (1939-1940 рр.)

Оксана Докаш. Інтенсивність політичної діяльності населення Західної України як реакція на імпульси радянської політичної системи (1939-1940 рр.). Аналізуються теоретико-методологічні підходи до визначення характеру та ступеня інтенсивності політичної діяльності. Розкриваються політико-правові та інституційно-процедурні аспекти підготовки та включення Західної України до складу Радянської України. Виявлено найхарактерніші прояви реагування населення краю на імпульси радянської політичної системи через електоральну активність на виборах до Українських Народних Зборів 1939 р., Верховних Рад СРСР та УРСР, місцевих Рад депутатів трудящих 1940 р.

Ключові слова: сталінський тоталітарний режим, Західна Україна, політична діяльність, електоральна активність.

Оксана Докаш. Интенсивность политической деятельности населения Западной Украины как реакция на импульсы советской политической системы (1939-1940 гг.). Анализируются теоретико-методологические подходы к определению характера и степени интенсивности политической деятельности. Раскрываются политико-правовые и институционально-процедурные аспекты подготовки и вхождения Западной Украины в состав Советской Украины. Вывявлены характерные проявления реагирования населения края на импульсы советской политической системы через электоральную активность на выборах Украинского Народного Собрания 1939 г., Верховных Советов СССР и УССР, местных Советов депутатов трудящихся 1940 г.

Ключевые слова: сталинский тоталитарный режим, Западная Украина, политическая деятельность, электоральная активность.

Oksana Dokash. Intensity of Political Activities of the Western Ukraine Population as a Reaction to Impulses of the Soviet Political System (1939-1940). The body of the article goes on to analyze the theoretical and methodological approaches to determine the nature and degree intensity of political activity. The political, legal, institutional and procedural aspects of the preparation and inclusion of Western Ukraine into the Soviet Ukraine are revealed. We found the most characteristic manifestations of the province's population response to impulses of the Soviet political system through electoral activity in the elections to the Ukrainian National Assembly in 1939, the USSR Supreme Soviet and the Ukrainian SSR, the local Soviets in 1940.

Key words: Stalin's regime, Western Ukraine, political activity, electoral activity.

Постановка наукової проблеми та її значення. Тема роботи є актуальною в науково-теоретичному та практичному розрізах як важлива передумова для усвідомлення негативних наслідків впливу сталінського політичного режиму на характер й ступінь політичної активності населення Західної України та внесення змін у зміст підготовки фахівців, підготовку нових та вдосконалення існуючих навчальних курсів.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретико-методологічні засади та конкретно-історичні особливості становлення та функціонування сталінізму як різновиду тоталітарного режиму знаходять своє відображення в дослідженнях вітчизняних політологів¹ та істориків². Специфіку насадження в Західній Україні радянської політичної системи засобами та методами сталінського режиму узагальнюють історики О. Гуменюк³, К. Кондратюк⁴, М. Кучерпа⁵, М. Литвин⁶, політологи В. Гриневич⁷, В. Гулай⁸, Б. Ярош⁹ та ін. Пропонована тема дослідження на основі здійсненого в попередніх публікаціях автора¹⁰ політологічного аналізу причин, характеру та наслідків утвердження сталінського тоталітарного режиму в Західній Україні із введенням до наукового обігу нових джерел та критичною характеристикою наявного стану наукової розробки проблеми.

Мета і завдання роботи. Метою пропонованої статті є політологічний аналіз активності мешканців Західної України в умовах утвердження сталінського тоталітарного політичного режиму в дискусії політичної соціалізації та політичної участі.

Розкрити поставлену тему дослідження можна розв'язанням таких завдань:

- теоретико-методологічне визначення поняття та складових політичної діяльності;
- виявлення специфічних форм політичної активності в умовах насадження та функціонування тоталітарного політичного режиму;
- аналіз комунікативних складових реакції мешканців Західної України на докорінні зміни військово-політичної ситуації в зв'язку з початком Другої світової війни та вступом Червоної армії до краю 17 вересня 1939 р.;
- характеристика способів реакції населення Західної України на імпульси радянської політичної системи під час виборів до Українських Народних Зборів 1939 р., Верховних Рад СРСР, УРСР та місцевих Рад депутатів трудящих 1940 р.;
- зазначення форм та масштабів пасивного та активного спротиву утвердження радянської політичної системи засобами та методами сталінізму.

Виклад основного матеріалу. Політичну діяльність можна розглядати як специфічну форму активного ставлення людей до свого суспільного середовища, яка має на меті цілеспрямоване його регулювання та перетворення за допомогою фактора влади. Політичну діяльність класифікують за визначеними критеріями: суб'єктами, об'єктами, змістом, спрямованістю, формою та результатами дій. Кожен з них може бути конкретизований через виділення в його рамках більш вузьких підвидів, напрямів та форм діяльності. Так, залежно від місця, яке суб'єкти політики займають у суспільній та політичній ієрархії, виділяють два основних рівні політичної діяльності: елітарний рівень функціонування владних структур і рівень масової участі.

Становлення індивіда в якості суб'єкта політичної діяльності визначається такими напрямками впливу соціальної групи на процес політичної соціалізації індивіда: усвідомлення групових потреб, інтересів та переведення їх у власні орієнтації та позиції; узгодження дій особистості та групи шляхом досягнення «психологічної» єдності на емоційному, раціональному, вольовому рівнях; консолідації поглядів та організація дій індивідів на основі спільних цілей¹¹.

Головним індикатором існування політичного режиму є політична інтеракція (взаємодія) між людьми, організаціями, яка набуває такого значення (політичності) у випадку: а) взаємодії в процесі реалізації публічної влади; б) взаємодії з метою отримання доступу до реалізації публічної влади або можливості впливати на неї для здійснення своїх цілей та інтересів¹².

Тоталітаризм як тип політичного режиму, передовсім характеризується такими ознаками: забезпеченням порядку як реалізації жорсткої системи правил і принципів, що забезпечують безумовний пріоритет прав та інтересів певного класу, нації, раси або ексклюзивної групи; підміною політичної лояльності жорсткою лояльністю мафіозного типу; офіційною регламентацією усіх сторінок суспільства і людини; загальнонаціональний – класовий харизматичний вождь як засадничий елемент політико-правової ідеології¹³.

Визначальним для становлення тоталітаризму виступала його підтримка населенням, пов'язана з формуванням масового суспільства як суспільства атомізованих індивідів, яким притаманні прагнення до уніфікованості, конформізм, некритичність, уникнення відповідальності, потреба в зовнішньому контролі тощо¹⁴. При цьому, формально громадяни тоталітарної держави є політично активними. Але це переважно стосується їх поведінки, спричиненої вимогами влади активної політичної участі. Натомість так звана пасивність свідомості, притаманна членам тоталітарного суспільства, є потрібною, як для рухів, так і для режимів¹⁵.

Американський політолог Дж. Нагелем розуміє під політичною участю «дії, через які рядові члени будь-якої політичної системи впливають або намагаються впливати на результати її діяльності». Ширше аналізують політичну участь М. Кааза та А. Марш, які пов'язують її не тільки з можливостями громадян впливати на уряд та його структуру, а і з можливостями впливу на політичну систему в цілому. Вони значно розширюють зміст категорії політична участь, що дозволяє визначити та досліджувати всі без винятку канали і механізми впливу громадян на політичну систему. До того ж, розуміючи політичну активність як вільну активність громадян, дослідники підкреслюють її добровільний та автономний характер, а принципи мобілізаційних практик вкладають у параметри політичних технологій або недемократичних режимів¹⁶.

Сталінізм же розглядається, перш за все, як суспільна система тоталітарного типу, яка має свої особливості. Окрім рис, притаманних класичним моделям тоталітаризму, сталінський тоталітаризм взагалі і його втілення саме в Україні мали свої специфічні ознаки¹⁷.

Можемо погодитись із А. Томахівим, що внаслідок зовнішньополітичних комбінацій та виходу імперських прагнень сталінізму назовні, Західна Україна стала першим об'єктом насадження, експорту вже сформованого тоталітарного режиму, що супроводжувалось першим для практики сталінізму організованим, збройним опором йому¹⁸.

Початком цього стала заява 17 вересня 1939 р. голови Ради Народних комісарів СРСР В. Молотова, що в «Польщі склалось становище, яке вимагає з боку Радянського уряду особливої турботи стосовно безпеки своєї держави» та від «Радянського уряду не можна також вимагати байдужого ставлення до долі єдинокровних українців і білорусів, які проживають у Польщі, перебуваючи на становищі безправних націй, і які тепер зовсім покинуті на волю випадку», а тому «Радянський уряд вважає своїм священним обов'язком подати руку допомоги своїм братам-українцям і братам-білорусам, які населяють Польщу»¹⁹. В тиражованому радянською пресою та історіографією наказі військам Українського фронту, підписаному командуючим Українським фронтом маршалом С. Тимошенком і членом Військової ради М. Хрущовим, патетично говорилося: «Ми йдемо не як завойовники, а як визволителі наших українських і білоруських братів. Ми визволимо українців і білорусів раз і назавжди від всякого гніту і експлуатації, від влади поміщиків і капіталістів»²⁰.

Неодноразово повторювану радянською пропагандою тезу про те, що своїм визвольним походом Червона армія простягнула руку допомоги західно-українським братам, декотрими з них іронічно доповнювалась: «Нам подають руку, а ноги маємо простягнути самі»²¹.

Ю. Мальована справедливо вказує на необмежений комунікативний потенціал політичних символів, а сама політична символіка, як й її різновид – національно-державна, постає носієм інформації про політичні події, засобом кодування інформації й міжособистісного спілкування політичних акторів між собою та із суспільством²². В окресленому конкретно-історичному контексті, на наше переконання, варто вказати на використання політичної символіки з маніпулятивною метою.

Мешканців Радянського Союзу партійні пропагандисти прагнули переконати, що всюди, куди приходили радянські війська, скрізь були вивішені червоні прапори і лозунги «Спасибі товаришеві Сталіну за визволення!»²³, відразу ж «з'являлися червоні прапори, портрети улюблених вождів товариша Сталіна, товариша Молотова і товариша Ворошилова»²⁴. Однак, як свідчать очевидці, в багатьох галицьких і волинських містах та селах із наближенням Червоної армії були зведені тріумфальні арки, прикрашені квітами і синьо-жовтими прапорами, але, наприклад, «коли перші советські солдати ввійшли до Нараєва, ситуація прояснилася. Український прапор був здертий і змінений на червоний прапор»²⁵.

Далекими від реальності були твердження радянської пропаганди, що все населення Західної України «жадає пізнати нове, радянське життя» та «люди переконані, що прихід Червоної армії принесе їм нове, світле, радісне та щасливе життя»²⁶.

На тлі розгортання репресивно-каральної практики органів НКВС роль політорганів Червоної армії в організації тимчасових органів влади та управління не мала такого виразного щодо місцевого населення конфронтаційного характеру, зокрема через агітаційно-пропагандистські, нерідко «українізаторські» заходи вони «допомагали» в їх формуванні на рівні міст, містечок та сіл.

Специфічних форм набувало твердження, що «визволений народ обирає у тимчасові управління передових робітників, трудящих селян, інтелігентів, найавторитетніших громадян»²⁷, коли наприклад, 34-й кавалерійській дивізії було «доручено допомогти в створенні місцевого управління» в м. Теробовлі, Рогатині, Ходорові, Бірчі та селянських комітетів в 55 селах²⁸, що на практиці означало призначення відповідних осіб до складу цих квазі-органів місцевої влади та управління. Більше того, на нашу думку, пропагандистською еkleктикою, а не відображенням реальних політичних процесів було твердження, що тимчасові органи влади та управління Західної України, «за своїм класовим характером, політичною суттю і завданнями, методами і формами діяльності були революційними органами нової, демократичної влади, влади робітників»²⁹. Насправді, крім загального завдання – досягти максимально швидкого соціального нівелювання населення нових територій з рештою на-

селення республіки – нові органи влади й управління ставили за мету забезпечити «вільне волевиявлення трудящих» для відновлення радянської влади і входження до складу Української РСР³⁰.

27 вересня 1939 р. на засіданні Політбюро ЦК ВКП(б) під головуванням Й. Сталіна був ухвалений план, що передбачав скликання 26 жовтня у Львові Народних Зборів Західної України, які повинні були вирішити питання про входження Західної України до СРСР, про спрямування нової влади, про націоналізацію банків і великої промисловості, про конфіскацію поміщицьких земель³¹.

Для прикриття справжніх намірів керівництва Радянського Союзу та надання юридичному процесу входження Західної України до його складу легітимного характеру та демонстрації активної політичної участі місцевого населення в цьому процесі, з ініціативою про скликання Українських Народних Зборів та організацію Комітету для їхнього проведення до інших тимчасових органів влади звернулось саме Львівське тимчасове управління³². Вже 7 жовтня було опубліковано «Положення про вибори до Українських Народних Зборів Західної України»³³. Промовистим є той факт, що попри існування Комітету з підготовки до Народних Зборів, рішення про визначення дня голосування 22 жовтня 1939 р. та скликання самих Зборів 26 жовтня того самого року було ухвалене Військовою радою Українського фронту³⁴.

Інтенсивність політичної дії, зокрема, проявляється у реагуванні на імпульси політичної системи через електоральну активність. Проведена під контролем радянських партійних та репресивно-каральних органів виборча кампанія до Народних Зборів Західної України дала очікувані організаторами результати, проте виразно виявила й несприйняття нової влади значною частиною місцевого населення³⁵. У виборах до Народних Зборів Західної України взяло участь 4434 тис. виборців. 90,9% з них проголосували за кандидатів, які були виставлені селянськими комітетами, тимчасовими управліннями, зборами робітників на підприємствах, зборами робітничої гвардії, зборами інтелігенції. В той же час 325,9 тис. виборців проголосували проти запропонованих кандидатів, а 75,9 тис. бюлетенів були визнані недійсними³⁶. За результатами голосування було обрано 1484 депутати. Кандидати в депутати, які балотувалися по 8 виборчих округах Луцької області і по 3 виборчих округах Львівської області, не одержали більше половини голосів та в них було призначено проведення нових виборів³⁷. Опосередковане уявлення про пасивний спротив місцевого, передовсім польського населення, на нашу думку, дають результати виборів по Тернопільщині, де вони залишалися найбільш організованими: проти запропонованих кандидатів висловилося 37 тис. виборців та ще

майже 33,6 тис. бюлетенів були визнані недійсними³⁸.

Акцентувати увагу на масовості політичної участі населення Західної України у виборах до Українських Народних Зборів мали дані про набагато меншу активність місцевого населення «буржуазно-поміщицького сейму» Другої Речі Посполитої: 1922 р. в голосуванні взяло участь 67,9% всіх виборців, 1928 р. – 78,5%, 1930 р. – 74,8%, 1935 р. – 45,9%, 1938 р. – 67,4%³⁹. Маніпулювання цифрами електоральної участі дозволяло замовчувати використання місцевим українським населенням такого методу масової політичної участі як бойкот, коли, наприклад, в 1922 р. у виборах до польського сейму не взяло участь 60, а до сенату – 63% виборців Східної Галичини, тобто, по суті, абсолютна більшість українського населення краю⁴⁰. Далі було визначено, що 24 березня 1940 р. повинні були відбутися вибори депутатів від західних областей до Верховних Рад СРСР і УРСР, а 15 грудня того самого року – вибори до місцевих Рад.

Так, для проведення виборів у Верховну Раду СРСР в західних областях УРСР було утворено 27 виборчих округів по виборах у Раду Союзу і 6 виборчих округів по виборах у Раду Національностей⁴¹. Для проведення виборів до Верховної Ради УРСР було створено 80 виборчих округів. При цьому чисельність членів окружних виборчих комісії складала 828 осіб, а безпосереднє проведення виборів повинні були забезпечити 6248 дільничних виборчих комісії, до складу яких було включено 67 тис. осіб⁴².

За своїми масштабами організаційно-агітаційна підготовка виборів до Верховних Рад СРСР та УРСР перевищували вибори до Народних Зборів. Так, у Львівській та Дрогобицькій областях до виборів було залучено майже 40 тис. активістів⁴³. На виборах до Верховних Рад СРСР та УРСР на Тернопільщині працювало понад 19,5 тис. агітаторів, 19,4 тис. гуртків з вивчення Конституції та виборчих законів, якими було охоплено майже 774,4 тис. виборців⁴⁴. Тоді ж було проведено 1639 мітингів, в яких взяло участь понад 519 тис. або 56% від загальної чисельності виборців⁴⁵.

Результат такого «народного волевиявлення» був наперед визначений партійними структурами, які добирали відповідних кандидатів на безальтернативній основі, з врахуванням фактів brutального втручання партійних та репресивно-каральних органів у виборчий процес.

Загалом по західних областях УРСР участь у виборах взяло від 99,03 % виборців при виборах до Ради Союзу Верховної Ради СРСР до 99,98% – Ради Національностей Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР. Частка виборців, які проголосували за кандидатів блоку комуністів та безпартійних складала: до Ради Національностей Верховної

Ради СРСР – 98,05%, Ради Союзу Верховної Ради СРСР – 98,06%, Верховної Ради УРСР – 98,09%⁴⁶.

Попри «всезагальну» підтримку сталінського блоку комуністів та безпартійних мали місце пошкодження бюлетенів, викреслення з бюлетеня кандидата чи інші форми виявлення негативного ставлення до нового політичного режиму. Так, на Тернопільщині на виборах до Ради Національностей та Ради Союзу Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР кількість виборців становила 939, 1 тис. осіб, з яких прийняло участь у межах 910,8 – 932,8 тис. осіб, при цьому в межах 18-19 тис. бюлетенів містили закреслене прізвище єдиного кандидата та близько 1 тис. були визнані недійсними⁴⁷. У Волинській області, де налічувалось 670 тис. виборців, явка участі склала 99,5% та при цьому 9,3 тис. волинян проголосували проти висунутих кандидатів⁴⁸.

Окружними виборчими комісіями по Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Рівненській, Станіславській і Тернопільській областях було зареєстровано обрання всіх 80 депутатів у Верховну Раду УРСР⁴⁹. При цьому для підтвердження пролетарського складу депутатського корпусу, наприклад, до Верховної Ради Радянської України було висунуто та обрано 29 робітників та 33 селянина та тільки 18 представників інтелігенції⁵⁰.

В ході виборів 15 грудня 1940 р. потрібно було обрати 6 обласних, 200 районних, 80 міських і понад 5 тис. сільських Рад із загальною чисельністю близько 80 тис. депутатів. Робота з підготовки до виборів місцевих Рад проходила за вже відпрацьованими технологіями. Так до роботи в 90 тис. виборчих комісій (обласних, районних, міських, сільських, окружних, дільничних) було залучено близько 400 тис. виборців. Десятки тисяч агітаторів проводили серед населення агітаційно-пропагандистську роботу, роз'яснювали радянську Конституцію, виборчий закон, знайомили виборців з біографіями кандидатів у депутати⁵¹. Таким чином, за своїми масштабами та характером політична квазіактивність як реакція на імпульси політичної системи під час виборчої кампанії до місцевих Рад не поступалася попереднім виборам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі проведеного аналізу можемо стверджувати наявність специфічних проявів та ступеня інтенсивності політичної діяльності населення Західної України в 1939-1940 рр. Обґрунтовано можемо зазначити реактивну політичну активність мешканців краю як різновид політичної квазіактивності, що характеризує, поряд з іншими сутнісними характеристиками, тоталітарний політичний режим. Описані форми політичної квазіактивності спиралися на інституційно-організовану участь мас у політичному житті через збори, мітинги, демонстрації, лекції, вибори. Варто наголосити, що будь-який вияв політичної пасив-

ності сприймався як неприйнятний для даного типу політичного режиму, а його носії зазнавали тиску репресивно-каральних та ідеологічно-пропагандистських органів. Ведучи мову про масштаби реактивної політичної поведінки під час підготовки та проведення виборів до Українських Народних Зборів 1939 р. та виборів до Верховних Рад СРСР та УРСР, місцевих Рад депутатів трудящих 1940 р., то вона виявлялася в якості такого домінуючого типу політичної участі як голосування. Разом з тим мали місце факти бойкотування та збройного опору як інших типів політичної участі, які, однак, істотно не вплинули на характер та темпи утвердження сталінського тоталітарного режиму в новому регіоні Ра-дянського Союзу.

Перспективним напрямком наступних наукових пошуків може стати дослідження політико-правових механізмів та засобів утвердження сталінського тоталітарного режиму в Західній Україні та Закарпатській Україні на завершальному етапі Другої світової війни крізь призму політичної поведінки, політичної діяльності та політичної активності.

¹ Вонсович С.Г. Дискурс тоталітаризму (політологічний аспект). Монографія [Текст] / С.Г. Вонсович. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І, 2008. – 200 с.

² Терлецька І.В. Сучасний історіографічний дискурс сталінізму як форми тоталітаризму : монографія [Текст] / І.В. Терлецька. – К. : Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2009. – 162 с.; Фролов М.О. Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920-х – 1930-рр. : особливості та механізми формування і функціонування : монографія [Текст] / М.О. Фролов. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 828 с.

³ Гуменюк О.В. Радянізація західноукраїнських земель у 1939-1941 рр. : методи і напрями реалізації та сприйняття місцевим населенням [Текст] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О.В. Гуменюк ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2009. – 20 с.

⁴ Кондратюк К. Становлення і характер радянської влади в Західній Україні (вересень 193 – червень 1941 рр. / К. Кондратюк, С. Кондратюк // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. - № 5-6. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 347-356.

⁵ Кучерепа М.М. Волинь: 1939-1941 рр. [Текст] / М. Кучерепа, В. Вісин. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. – 486 с.

⁶ Литвин М. Сталін і Західна Україна. 1939-1941 рр. [Текст] / М. Литвин, К. Науменко. – К., 2010. – 80 с.; Литвин М. Р. 1939. Західні землі України [Текст] / М.Р. Литвин, О.І. Луцький, К.С. Науменко. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України, 1999. – 152 с.

⁷ Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України у роки Другої світової війни [Текст] : автореф. дис. ... докт. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В.А. Гриневич ; Ін-т політ. і етнонац. досл. ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К., 2008. – 31 с.

⁸ Гулай В.В. Міжетнічна комунікація в Західній Україні у роки Другої світової війни : монографія [Текст] / В.В. Гулай. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 460 с.

⁹ Ярош Б.О. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель (30-50-ті рр. ХХ ст.) : монографія [Текст] / Б. Ярош. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – 194 с.; Ярош Б.О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30-50-ті роки ХХ століття (історико-політологічний аспект) : монографія [Текст] / Б.О. Ярош. – Луцьк : «Надстир'я», 1995. – 176 с.

¹⁰ Докаш О. Політика відновлення органів влади та управління західних областей УРСР на завершальному етапі Другої світової війни : структурно-кадровий зріз / О.Ю. Докаш // Наука і сучасність : виклики глобалізації. – Частина II (юридичні, педагогічні, політичні науки) : Міжнародна конференція, м. Київ, 25 травня 2013 р. – К. : Центр наукових публікацій, 2013. – С. 131-135; Докаш О. Українські Народні Збори 1939 р. як політико-правовий інструмент легітимізації входження Західної України до складу УРСР : нормативно-процедурні аспекти / О.Ю. Докаш // Історико-політичні проблеми сучасного світу : Збірник наукових статей. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2013. – Т. 25-26. – С. 37-41.

¹¹ Ісхакова Н.Г. Політична соціалізація як складова демократизації сучасного суспільства [Текст] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Н.Г. Ісхакова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1999. – С. 6-7.

¹² Шипунов Г. Категорія «політичний режим» : суть та основні підходи щодо визначення / Г. Шипунов // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. – Вип. 18. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – С. 238.

¹³ Вонсович С.Г. Дискурс тоталітаризму (політологічний аспект). Монографія [Текст] / С.Г. Вонсович. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І, 2008. – С. 72-73.

¹⁴ Чабанна М.В. Формування масового суспільства як необхідна передумова становлення та механізм забезпечення функціонування тоталітаризму (теоретико-методологічний аналіз) [Текст] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / М.В. Чабанна ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К., 2006. – С. 6, 8.

¹⁵ Чабанна М.В. Політична культура тоталітарного суспільства [Електронний ресурс] / М.В. Чабанна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum_naukma/Polit/2008_82/07_chabanna_mv.PDF.

¹⁶ Ротар Н.Ю. Політична участь громадян України у системних трансформаційних процесах перехідного періоду : Монографія [Текст] / Н.Ю. Ротар. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 20-21.

¹⁷ Терлецька І.В. Сучасний історіографічний дискурс сталінізму як форми тоталітаризму : монографія [Текст] / І.В. Терлецька. – К. : Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2009. – С. 155.

¹⁸ Томахів В.Я. Сталінізм як різновид тоталітаризму (історико-політологічний аспект) [Текст] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / В.Я. Томахів; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2001. – С. 14-15.

¹⁹ Речь по радио Председателя Совета Народных Комиссаров СССР тов. В.М. Молотова 17 сентября 1939 г. // Партийное строительство. – 1939. – № 17-18 (сентябрь). – С. 3.

²⁰ Білоусов С.М. Возз'єднання українського народу в єдиній Українській радянській державі. Стенограма лекції [Текст] / С.М. Білоусов. – К. : Т-во для поширення політичних і наукових знань Української РСР, 1949. – С. 27-28.

²¹ Наконечний Є. «Шоа» у Львові : Спогади [Текст] / Є. Наконечний. – Львів : Національна академія наук України; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2004. – С. 20-21.

²² Мальована Ю.Г. Політична символіка як чинник формування суспільної свідомості [Текст] : автореф. дис... канд. політ. наук : спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / Ю.Г. Мальована; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2013. – С. 11-12.

²³ Білоусов С.М. Возз'єднання українського народу в єдиній Українській радянській державі. Стенограма лекції [Текст] / С.М. Білоусов. – К. : Т-во для поширення політичних і наукових знань Української РСР, 1949. – С. 28.

²⁴ Павлов А. Крушение польского государства / А. Павлов // Партийное строительство. – 1939. – № 17-18 (сентябрь). – С. 56.

²⁵ Редліх Ш. Разом і нарізно в Бережанах [Текст] / Ш. Редліх; пер. з англ. – К. : Дух і літера, 2002. – С. 154.

²⁶ Павлов А. Крушение польского государства / А. Павлов // Партийное строительство. – 1939. – № 17-18 (сентябрь). – С. 56.

²⁷ Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України Українською РСР [Текст] / Б.М. Бабій. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – С. 62.

²⁸ Крушельницький А.В. Воссоединение Западной Украины с Советской Украиной : Сентябрь-ноябрь 1939 г. / А.В. Крушельницький, И.М. Нечаев // Советские архивы. – 1979. – № 3. – С. 26.

²⁹ Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України Українською РСР [Текст] / Б.М. Бабій. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – С. 76.

³⁰ Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929-1941) [Текст] / І.Б. Усенко, О.М. Мироненко, В.А. Чехович, Л.Ю. Снісаренко, І.В. Музика, Т.І. Бондарук, О.М. Волощенко / Відп. ред.: О.М. Мироненко, І.Б. Усенко. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С. 50.

³¹ Когут І. Організація публічного простору врядування у Львові в радянську добу [Електронний ресурс] / І. Когут. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008_2/fail/Kogut.pdf.

³² Відозва // Вільна Україна. Орган Політичного Управління Українського Фронту. – Львів, 1939. – № 9 (4 жовтня). – С. 1.

³³ Кучерепа М.М. Волинь : 1939–1941 рр. [Текст] / М. Кучерепа, В. Вісин. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. – С. 39.

³⁴ Про день виборів // Вільна Україна. Орган Політичного Управління Українського Фронту. – Львів, 1939. – № 12 (6 жовтня). – С. 3.

³⁵ Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України у роки Другої світової війни [Текст] : автореф. дис. ... докт. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В.А. Гриневич; Ін-т політ. і етнонац. досл. ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К., 2008. – С. 13.

³⁶ Возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі (1939-1949 рр.). Збірник документів і матеріалів / Упоряд. : В. Павлюк та ін. / За ред. П. Гудзенка, Ф. Шевченка. – К. : Держ. вид-во політ. літератури УРСР, 1949. – С. 40.

³⁷ Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України з Українською РСР [Текст] / Б.М. Бабій. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – С. 98.

³⁸ Возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі (1939-1949 рр.). Збірник документів і матеріалів / Упоряд. : В. Павлюк та ін. / За ред. П. Гудзенка, Ф. Шевченка. – К. : Держ. вид-во політ. літератури УРСР, 1949. – С. 41.

³⁹ Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України Українською РСР [Текст] / Б.М. Бабій. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – С. 97.

⁴⁰ Соляр І.Я. Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923-1928) [Текст] / І.Я. Соляр. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. – С. 36.

⁴¹ Соціалістичні перетворення в західних областях Української РСР 1939-1979. Збірник документів і матеріалів. – К. : Наукова думка, 1980. – С. 48.

⁴² Лысенко И.В. западных областях Украины / И. Лысенко // Партийное строительство. – 1940. – № 4, Февраль. – С. 21.

⁴³ Нариси історії Львівської обласної партійної організації [Текст] / Авт. колектив: Д.А. Яремчук (керівник) та ін. : Редкол. : Д.А. Яремчук (голова) та ін. – Львів : Каменяр, 1980. – С. 95.

⁴⁴ Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф. П-1 Тернопільський обком Компартії України. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 27.

⁴⁵ ДАТО. – Ф. П-1 Тернопільський обком Компартії України. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 26.

⁴⁶ Соколовська Т. Перші кроки соціалістичного будівництва в західних областях УРСР (1939-1941) / Т. Соколовська, І. Толкачов // У боротьбі за радянську владу і соціалізм : Зб. наук. ст. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1960. – С. 98.

УДК: 325.454(71)

⁴⁷ ДАТО. – Ф. П-1 Тернопільський обком Компартії України. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 2.

⁴⁸ Ленартович О.Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни : монографія [Текст] / О.Ю. Ленартович. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – С. 106.

⁴⁹ Соціалістичні перетворення в західних областях Української РСР 1939-1979. Збірник документів і матеріалів. – К. : Наукова думка, 1980. – С. 48.

⁵⁰ Соколовська Т. Перші кроки соціалістичного будівництва в західних областях УРСР (1939-1941) / Т. Соколовська, І. Толкачов // У боротьбі за радянську владу і соціалізм: Зб. наук. ст. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1960. – С. 97.

⁵¹ Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України Українською РСР [Текст] / Б.М. Бабій. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1954. – С. 126.

© Олег Козачук
(м. Чернівці)

«ЗАКОН ПРО ОСВІТУ КОРИННИХ НАРОДІВ»

ЯК СПРОБА РОЗВ'ЯЗАННЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОБЛЕМ У КАНАДІ

Олег Козачук. «Закон про освіту корінних народів» як спроба розв'язання внутрішньополітичних проблем Канади. Розглянуто сучасні соціально-економічні проблеми корінних народів Канади та внутрішньополітичну напругу в державі. Проаналізовано причини низького рівня життя індіанців, метисів та інуїтів Канади. Визначено, що недосконалість системи початкової і середньої освіти є серйозною перешкодою для представників корінних народів для адаптації та проживання в умовах сучасного канадського суспільства. Досліджено протиріччя між корінними народами та федеральною владою під час публічного обговорення «Закону про освіту корінних народів».

Ключові слова: корінні народи, «Закон про освіту корінних народів», школи-інтернати, Міністерство у справах індіанців та розвитку Півночі.

Олег Козачук. «Закон об образовании коренных народов» как попытка решения внутриполитических проблем в Канаде. Рассмотрена проблема современных социально-экономических проблем коренных народов Канады и связанная с этим внутриполитическая напряженность в государстве. Проанализированы причины современного низкого уровня жизни индейцев, метисов и инуитов Канады. Определено, что несовершенство системы начального и среднего образования является серьезным препятствием для представителей коренных народов при адаптации и проживании в условиях современного канадского общества. Исследованы противоречия между коренными народами и феде-

ральними властями во время публічного обговорення «Закону об образовании коренных народов».

Ключевые слова: коренные народы, «Закон об образовании коренных народов», школы-интернаты, Министерство по делам индейцев и развития Севера.

Oleh Kozachuk. «First Nations Education Act» As an Attempt to Solve Canada's Internal Political Issues. The problem of contemporary socio-economic problems of the Canadian indigenous peoples and the related political tensions in the country are considered. The causes of the current Indians, Métis and Inuits' low level life are analyzed. It is determined that the imperfect system of primary and secondary education is a serious obstacle for indigenous peoples in adapting and living under modern conditions of contemporary Canadian society. The contradictions between indigenous peoples and the federal government during a public discussion of the First Nations Education Act are explored.

Key words: indigenous peoples, First Nations Education Act, boarding schools, Department of Indian Affairs and Northern Development.

Освіта завжди була одним з найбільших пріоритетів держави. Канада не є винятком. Проте в суспільстві спостерігається дуже небезпечна тенденція: за даними Асамблеї корінних народів, кількість випускників середньої школи серед представників корінних народів складає 36%, у порівнянні з 72% у Канаді загалом. Для молоді цієї категорії населення шанс потрапити до в'язниці є набагато вищим, аніж